herpy

GECKOR

Elegant gecko

Stenodactylus sthenodactylus

En liten, nattaktiv ökengecko från Nordafrika och Mellanöstern med sandfärgad, nästan genomskinlig hud och stora ögon. Den gräver ner sig i sanden på dagen, kvittrar svagt på natten och lever av små insekter. Det är en art att titta på, inte att ta upp.

Familj: Gekkonidae Tidigare namn: *Ascalabotes sthenodactylus; Stenodactylus elegans; Stenodactylus guttatus*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**7-10 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**6-10 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Marklevande och grävande**
Biotop	**Öken och halvöken**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 30 × 30 cm** L × B × H för 4 vuxna djur
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Värmeplats	**32-35 °C**
Temperatur, natt	**19-24 °C**
Luftfuktighet	**20-40 %**
UVB	**Valfritt**
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Inkubation	**60-80 dagar** vid 27-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Stenodactylus sthenodactylus är en liten, smal ökengecko. Ryggen är beige och brun med oregelbundna fläckar och ränder, buken är vit, och huden är så tunn att den ser nästan genomskinlig ut. Ögonen är stora med lodrät pupill, nosen är kort och svagt uppåtvänd, och huvudet är kantigt. Det skiljer den från *S. petrii*, som har ett mer rundat huvud, och från *S. doriae*, som har en längre nos.

Tårna saknar häftlameller, så geckon kan inte klättra på släta ytor. I stället springer och gräver den. Hanarna kvittrar, och båda könen viftar med svansen när de är upphetsade. Huden är skör och kan rivas upp om man tar tag i djuret, och det är den viktigaste anledningen till att inte hantera det.

Arten beskrevs 1823 av Hinrich Lichtenstein som *Ascalabotes sthenodactylus* efter djur från Egypten och Nubien. Artnamnet kommer av grekiskans sthenos, styrka, och daktylos, finger, medan släktnamnet *Stenodactylus* betyder smalt finger. Beståndet i nordvästra Afrika räknades länge som en underart men har nu status som egen art, *Stenodactylus mauritanicus*. Släktet har också undersökts genetiskt, och artgränserna kan fortfarande flytta sig.

Som vuxen blir geckon 7-10 cm inklusive svans, och enstaka djur når 12 cm. Honorna är rundare och kraftigare än hanarna, som är smalare och har en bula vid svansroten. Det finns inga tillförlitliga viktuppgifter för vuxna djur.

Arten är härdig och kräver inte mycket utrustning. Djuren i handeln har länge varit vildfångade, och ungar födda i fångenskap är fortfarande sällsynta. Den passar den som tycker om att se ett litet djur gräva och lura på bytet i mörkret.

Läs mer: Köp av djur: uppfödda djur, vildfångst och transport

Utbredning och livsmiljö

Arten lever i ett brett bälte över Nordafrika och Mellanöstern: Egypten med Sinai, Libyen, Tunisien, Algeriet, Sudan, Sydsudan, Eritrea, Etiopien och norra Kenya och i väster Mali. I Mellanöstern förekommer den i Israel, på Västbanken, i Jordanien, Syrien och nordvästra Saudiarabien kring Tabuk. Den är också angiven från Djibouti.

Gränsen mot väster är oklar. Marocko, Västsahara och Mauretanien räknas ofta med, men bestånden där förs numera till *Stenodactylus mauritanicus*, och därför är de länderna inte markerade på kartan. Enstaka fynd utanför området kan bero på förväxlingar med närstående arter eller djur i fångenskap.

> **Naturlig utbredning:** Egypten, Libyen, Tunisien, Algeriet, Sudan, Sydsudan, Eritrea, Etiopien, Djibouti, Kenya, Mali, Israel, Palestinska territorierna, Jordanien, Syrien och Saudiarabien.

LIVSMILJÖ

Geckon lever i halvtorra till extremt torra trakter med mycket lite nederbörd. Den är utbredd och vanlig, men inte talrik, och den är inte bunden till en särskild landskapstyp. I södra Aravadalen i Israel är den en generalist, till skillnad från *Stenodactylus doriae*, som bara lever i vissa dynområden. Man hittar den därför både på sandiga slätter, grusiga högslätter och i torra flodbäddar.

Ökentemperaturen växlar kraftigt mellan varma dagar och svala nätter. Geckon tillbringar dagen i hålor eller nedgrävd under stenar och växtrester och kommer först fram efter solnedgången. Den jagar inte aktivt utan väntar på att små insekter och andra smådjur ska komma förbi. Luften är torr, och vatten får den från dagg och sällsynta regnskurar, som den slickar av stenar och växter. Temperatur och fuktighet på livsmiljöerna har inte mätts, så siffrorna i skötselavsnittet bygger på erfarenheter från fångenskap.

Skötsel

TERRARIET

Ett terrarium på 60 × 30 × 30 cm (längd × bredd × höjd) rymmer upp till fyra vuxna djur, en hane och tre honor, medan 45 × 30 × 30 cm räcker för ett djur eller ett par. Större är alltid bättre. Geckon klättrar inte, så det är bottenytan och sandlagret som räknas, inte höjden.

Använd 4-5 cm fint sand som botten, till exempel tvättad kvartssand eller lekplatssand. Kalksand används ibland, men det förknippas också med förstoppning, så välj hellre vanligt sand. Sila bort avföring och urinsyra en gång i veckan, och byt sanden med några månaders mellanrum.

Geckon gräver ner sig under allt som ligger på sanden, så gömslena måste vara lätta: platt korkbark, lerskärvor, planteringsbrickor eller halverade pappersrullar. Tunga stenar och skifferplattor ska stå direkt på terrariets botten och inte ovanpå sanden, annars kan de välta ner över ett grävande djur. Lägg gömslen i både den varma och den svala änden. Djuren kan ligga nedgrävda länge, så oroa dig inte om du inte ser dem på några dagar. Terrariet ska ha god ventilation och ett tätslutande lock, för djuren är små och snabba.

TEMPERATUR

På dagen ska det vara 24-29 °C i terrariet med ett varmt område i ena änden på 32-35 °C, mätt på sanden, så att djuret själv kan välja mellan varma och svala platser. På natten får temperaturen sjunka till 19-24 °C.

Värm med en värmematta under ena änden och eventuellt en svag lampa på 10-25 W. Använd alltid termostat och digital termometer, och undvik värmestenar. På vintern kan temperaturen sänkas ett par grader under några månader för att få fart på aveln, se avsnittet om parning. Blir djuren slöa eller slutar äta, höj temperaturen lite igen.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Som ökendjur ska arten hållas torrt, med omkring 20-40 % luftfuktighet och torr sand. Över 40-50 % under längre tid är för mycket. Djuren dricker droppar, så spraya en del av terrariet lätt en till två gånger i veckan på kvällen, så att det sitter vatten på stenar och rutor. Allt ska vara torrt igen efter några timmar. Om det visar sig mögel är det för fuktigt.

Ställ dessutom fram en mycket låg skål med färskt vatten, till exempel ett syltburkslock med ett par småstenar i, så att djuret lätt kan ta sig upp igen. Vattnet får bara stå några få millimeter högt. Många djur använder inte skålen, men den skadar inte.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Arten är nattaktiv och behöver ingen särskild belysning när insekterna pudras med kalk och D3-vitamin. Ett svagt UVB-rör på 2-5 % över en del av terrariet kan vara en fördel, men inget visar att arten behöver det, så UVB är valfritt. Väljer du det ska djuret kunna gräva sig bort från ljuset.

Ha ljuset tänt omkring 12 timmar per dygn, styrt av en timer. På natten ska det vara mörkt, för det är då djuren är aktiva.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

Geckon är insektsätare. Använd små syrsor som grundfoder, och variera med små dubiakackerlackor, mikromjölmaskar och flyglösa bananflugor. Vaxmott-larver är feta och ges bara som godbit någon enstaka gång. Bytet får inte vara längre än avståndet mellan djurets ögon.

Vuxna får ett par små insekter varannan till var tredje dag, medan ungar matas dagligen, gärna två gånger under kvällen. Ge inte mer än djuret äter upp. Mata på kvällen, och lägg även in foder när ett djur ligger nedgrävt, så att det kan hitta det när det kommer fram.

Pudra insekterna med kalk, gärna vid varje utfodring, och ge ett multivitaminpreparat en gång i veckan. En liten foderskål som insekterna inte kan klättra upp ur gör det lättare att hålla terrariet fritt från lösa insekter.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

Geckon är snabb och skygg och bör inte tas upp, eftersom den tunna huden lätt går sönder. Ska du flytta ett djur, låt det springa upp i en hålhand eller ner i en liten låda, och stäng om det så att det inte hoppar. Transportera det i en luftig låda med tätt lock. Ett djur som inte flyr när det störs kan vara sjukt.

Djuren är aktiva på natten och kvittrar, särskilt hanarna, men inte högre än en syrsa. När de är oroliga viftar de med svansen. Håll inte flera hanar ihop. Hanar kan slåss, och en dominant hane kan hindra de andra från att para sig. En hane kan hållas med en eller flera honor, och ett par fungerar bra. Arten kan också hållas ensam. Nya djur bör stå i karantän i en månad innan de sätts ihop med andra.

Läs mer: Karantän och hygien

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Honorna är rundare och kraftigare än hanarna, och vuxna hanar har en tydlig bula vid svansroten, där hemipenis-fickorna sitter. När djuren blir könsmogna är dåligt dokumenterat, och det finns inte heller några pålitliga viktmått för avelsdjur. Vänta med att sätta en hona i avel tills hon är fullvuxen och i gott hull, så att äggproduktionen inte tär på hennes kalkreserver.

PARNING

Aveln är bara sparsamt beskriven. Den kopplas till en vintervila: Temperaturen sänks långsamt ett par grader och hålls låg i några månader, varefter den gradvis höjs igen. Om djuren blir mycket slöa eller slutar äta under tiden, höj temperaturen lite. När djuren har värmts upp igen kan en hane sättas ihop med en eller flera honor.

Hanarna kvittrar kring parningen, och om flera hanar går tillsammans med honorna kan en dominant hane hålla de andra borta. Ge honorna gott om insekter och kalk under hela säsongen.

Läs mer: Vintervila och årstider

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Liksom andra *Stenodactylus*-arter lägger honan 1-2 ägg med kalkskal åt gången, och under säsongen kommer nya kullar med 2-6 veckors mellanrum. Hur många kullar det blir på ett år är inte dokumenterat. Äggen är små och ovala och grävs ner i sanden, ofta under en sten eller ett gömsle.

Ställ gärna en liten skål med lätt fuktig vermikulit i terrariet, men många honor lägger ändå i sanden. Hittar en hona ingen lämplig plats kan hon bli äggbunden, och det kan vara dödligt. Är hon ovanligt rund en längre tid utan att lägga, kontakta en veterinär med erfarenhet av reptiler.

INKUBATION

Äggen är sköra och får inte tas upp med fingrarna. Lyft dem med en tesked tillsammans med lite av sanden, och flytta dem utan att vända dem till en liten låda i en inkubator. Inkubera vid 27-30 °C. Äggen kläcks efter omkring 60-80 dagar, och tiden beror på temperaturen.

Hårdskaliga geckoägg tål inte blött substrat, så håll det bara svagt fuktigt och luften kring äggen inte för fuktig. Det är inte känt om temperaturen påverkar ungarnas kön. Låt alla ägg ligga tills inkubationstiden har gått ut innan du kasserar något av dem.

Läs mer: Inkubation av ägg

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är pytteliten vid kläckningen. De ska ha ett litet, torrt terrarium med sand, ett gömställe och lätt sprayning precis som de vuxna.

Mata dem dagligen, gärna två gånger på kvällen, med nykläckta syrsor och flyglösa bananflugor pudrade med kalk och vitaminer. Fodret får inte vara längre än avståndet mellan ungens ögon. Ungarna kan växa upp tillsammans, men dela dem om någon blir jagad eller halkar efter, och skilj hanarna åt om de blir aggressiva. Det finns inga bra siffror för tillväxt, så väg dem regelbundet och se till att alla äter.

Hälsa och vanliga misstag

Det finns mycket lite veterinärlitteratur om arten, så råden här bygger på erfarenheter från fångenskap och allmän kunskap om kräldjur. De typiska problemen är:

- Brist på kalk och D3-vitamin om insekterna inte pudras. Det ger mjuka ben och darrningar.
- Förstoppning om djuret sväljer sand. Risken är störst hos sjuka djur och djur som hålls för kallt och därför smälter dåligt.
- För hög fuktighet och dålig ventilation, som ger mögel och hudproblem.
- Revor i huden när djuret tas upp. Ta aldrig tag i svansen.
- Hudrester som fastnar på tår och svans. Ge ett litet fuktigt gömställe under hudömsningen och lossa resterna med ljummet vatten.
- Äggbundenhet när honan inte har en lämplig plats att lägga på.
- Klämskador när ett tungt gömställe välter ner över ett grävande djur.
- Inälvsmask och andra parasiter hos vildfångade djur. Låt undersöka ett avföringsprov innan nya djur sätts ihop med andra.

Ett friskt djur är vaksamt och har en fyllig svans och klara ögon. Kontakta en veterinär med erfarenhet av kräldjur om djuret tappar i vikt, inte äter på flera veckor, har svullnader eller inte kan ömsa skinn.

Läs mer: Vanliga sjukdomar och tecken på sjukdom

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.